

DANOWSKY & PARTNERS

Girjas sameby ./. Staten, angående rätten till jakt och fiske

En sammanfattning av Girjas stämningsansökan

Yrkande och grunder

Girjas samebys talan mot staten avser rätten till jakt och fiske inom samebys renskötselområde. Det är fråga om mark och vatten som finns ovanför odlingsgränsen och som står under statens omedelbara disposition. Samebyn yrkar att tingsrätten fastställer att denna rätt tillkommer samebyn med ensamrätt. Som en följd av ensamrätten yrkar samebyn att tingsrätten fastställer att samebyn ska ha ensam förfoganderätt över sin rätt till jakt och fiske. I andra hand yrkar samebyn att tingsrätten, för det fall den skulle finna att rätten till jakt och fiske är delad mellan samebyn och staten, fastställer att förfoganderätten till jakt- och fiskerätten ska tillkomma samebyn och staten gemensamt.

Samebyn grundar sin talan om ensamrätt på urminnes hävd. I korthet gör samebyn gällande att ensamrätten följer av att samerna under lång tid brukat aktuellt område. Detta bruk har gett upphov till en exklusiv egendomsrätt i form av jakt- och fiskerätt. Den hävdvunna ensamrätten kan betraktas enligt följande tre alternativa synsätt: i) ensamrätten följer direkt av rennäringslagen, som är ett erkännande av denna rätt, ii) ensamrätten följer av samers bruk av renskötselområdet i fråga, eller iii) ensamrätten följer av bruket av en viss fastighet (d v s ett mer traditionellt fastighetsrättsligt perspektiv).

Till stöd för yrkandet om att samebyn ska tillerkännas ensam förfoganderätt över sin jakt- och fiskerätt gör samebyn gällande att den nuvarande regleringen strider mot egendomsskyddet och diskrimineringsförbudet i Regeringsformen (RF) och i Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna. RF:s och Europakonventionens bestämmelser åberopas även till stöd för andrahandsyrkandet att samebyn gemensamt med staten ska ha förfoganderätt över jakten och fisket.

Omständigheter till stöd för talan

Talan bygger på en historisk undersökning av samernas utövande av jakt och fiske på mark ovanför odlingsgränsen. Den historiska undersökningen har fokuserat på det geografiska område som idag utgör Girjas samebys renskötselområde.

Av det historiska materialet framgår att samer har befunnit sig inom aktuellt område sedan urminnes tider. Vidare framgår att området ifråga har varit indelat i landområden, s k lappskatteland. Lappskattelanden kan i korthet beskrivas enligt följande. Samerna erlade skatt för sina landområden och innehavet av ett lappskatteland konstituerade rättigheter som normalt skulle ha medföljt en modern form av äganderätt till mark; t ex gick lappskattelanden i arv. Vidare hade innehavaren ensamrätt till jakt och fiske inom respektive lappskatteland. Modern forskning visar att samernas innehav av lappskatteland kunde jämföras med

skatteböndernas markinnehav och att innehavet rätteligen borde ha gett upphov till äganderätt till marken.

Lappskatteländen försvann ur skattelängderna genom olika administrativa förfaranden och ersattes senare av samebyområden med en kollektiv rätt för bymedlemmarna att bruka marken ifråga. Byindelningen infördes i samband med den första rennäringslagen som gjorde anspråk på att reglera samiska rättigheter. I och med införandet av rennäringslagen bestämde lagstiftaren att samerna själva inte skulle förfoga över sin rätt till jakt och fiske. Upplåtelseerna skulle istället hanteras av länsstyrelsen. Avgifterna för upplåtelseerna skulle emellertid i sin helhet tillfalla samerna. I princip gäller samma regler än idag. Det var inte tal om att staten hade del i den jakt- och fiskerätt som var föremål för upplåtelsesystemet och någon annan jakt- och fiskerätt på aktuell mark har aldrig aktualiserats.

Länge hade samebyn stort inflytande över upplåtelseerna av jakt- och fiskerätt. Sedan 1990-talet i samband med den så kallade småviltsjaktreformen har samebyn emellertid mindre inflytande och jakt- och fiskelicenser upplåts i allt större utsträckning. Så sent som 2007 öppnades jakten och fisket inom aktuellt område för alla EU-medborgare. Fram till 1990-talet har dock samer inom nuvarande Girjas område i princip kunnat jaga och fiska ostört. Staten har inte gjort anspråk på en egen jakt- och fiskerätt inom aktuellt område. Det saknar för Girjas sameby betydelse att det från statligt håll på senare år uttalats att det finns en dubbel jakt- och fiskerätt på berörd mark. För samerna inom aktuellt område har utövandet av jakt och fiske i praktiken inte påverkats av vare sig reglering eller administrativa förfaranden (i vart fall inte före småviltsjaktreformen 1993). Samebyn gör följaktligen gällande att den ursprungliga ensamrätt till jakt och fiske, som under en period bevisligen följde med innehavet av ett lappskatteland, alltjämt består.

Lagtolkningsgrunden går i korthet ut på att den ensamrätt till jakt och fiske som följer av samernas bruk av mark (ovan odlingsgränsen under statens omedelbara disposition) kan uttolkas direkt ur rennäringslagen (rättens ursprung är dock densamma som i de övriga grunderna). Ensamrätten följer av en tolkning av rennäringslagens olika bestämmelser och det förhållande att samernas ursprungliga rätt, alltsedan införandet av den första rennäringslagen och under ett sekel, inte har varit ifrågasatt. Detta synsätt skulle i och för sig kunna tillämpas på alla renskötselområden ovanför odlingsgränsen som avser mark under statens omedelbara disposition.

Samebyn gör alternativt gällande att ensamrätten följer av att samer inom Girjas sameby har bedrivit renskötsel inom området. Till denna renskötsel är knuten en hävdvunnen jakt- och fiskerätt på området. Samerna har, i egenskap av ursprungsfolk och som en följd av renskötseln, brukat området också för jakt och fiske utan konkurrens och protester från staten samt under tillräckligt lång tid för att hävda ensamrätt till jakt och fiske. Ensamrätten är enligt detta synsätt inte avhängig bruket av en viss fastighet.

Ett ytterligare synsätt är att ensamrätten följer av att samer inom det område som idag utgör Girjas samebys område har jagat och fiskat på en viss fastighet. Ett mer traditionellt

fastighetsrättsligt perspektiv tillämpas men därvid ska särskilt beaktas de förhållanden som är unika för samernas ställning som ursprungsfolk samt för renskötseln.

Den ursprungliga ensamrätten grundas således beträffande samtliga synsätt på urminnes hävd. Det ska särskilt framhållas att det är en särskild urminnes hävd som åberopas. Med detta avses bl a att hänsyn ska tas till samernas traditionella markanvändning.

Den nuvarande regleringen av upplåtelser av samernas jakt- och fiskerätt är inte förenlig med egendomsskyddet i RF och i Europakonventionen. Upplåtelsesystemet strider också mot grundlagens och konventionens diskrimineringsförbud. Mot bakgrund av att senare forskning klargjort den starka rätt samerna har till marken särskilt i nordliga Sverige, att egendomsskyddet stärkts i samband med att Europakonventionen införlivats i svensk rätt samt att förfogandet över småviltsjakten och fisket efter 1993 på ett tydligare sätt belyser den diskriminerande innebörden av regleringen, måste Högsta domstolens bedömning av om upplåtelsesystemet kunde anses diskriminera samerna i det sk skattefjällsmålet (NJA 1981 s 1), anses överspelad.

Stockholm den 11 maj 2009

Peter Danowsky

Nicolina Bacirtzis